

Rolnummer 2308
Arrest nr. 151/2002 van 15 oktober 2002

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 80 van de Nieuwe Gemeentewet (gecodificeerd bij koninklijk besluit van 24 juni 1988), gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, en de rechters L. François, P. Martens, R. Henneuse, M. Bossuyt, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe en E. Derycke, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter A. Arts,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij vonnis van 14 december 2001 in zake M. Hendrickx tegen de Belgische Staat, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 26 december 2001, heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 80 van de nieuwe gemeentewet artikel 10 van de gecoördineerde Grondwet, ingevolge het verplicht afleggen van het zweren van de eed van trouw aan de Koning, aan gemeentelijke mandatarissen die een andere opinie huldigen, meer bepaald *in casu* het republicanisme ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 stelde M. Hendrickx zich kandidaat op de lijst van de VLD-VU-alliantie te Mechelen. Hij werd verkozen tot gemeenteraadslid. Op 2 januari 2001 legde hij, overeenkomstig artikel 80 van de Nieuwe Gemeentewet, de eed af.

Op 3 januari 2001 vordert M. Hendrickx van de Belgische Staat een morele schadevergoeding omdat hij, om zijn mandaat te laten aanvangen, tegen zijn politieke overtuiging in trouw diende te zweren aan de Koning. Op zijn verzoek stelt de Rechtbank van eerste aanleg, alvorens over de grond van de zaak te oordelen, de hiervoor aangehaalde prejudiciële vraag.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

Bij beschikking van 26 december 2001 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 13 februari 2002 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 5 maart 2002.

Memories zijn ingediend door :

- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 21 maart 2002 ter post aangetekende brief;
- M. Hendrickx, wonende te 2800 Mechelen, Neerweg 15, bij op 27 maart 2002 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 17 april 2002 ter post aangetekende brieven.

De Ministerraad heeft een memorie van antwoord ingediend bij op 17 mei 2002 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 30 mei 2002 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 26 december 2002.

Bij beschikking van 6 juni 2002 heeft voorzitter A. Arts de zaak voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 27 juni 2002.

Van die laatste beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 11 juni 2002 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 27 juni 2002 :

- zijn verschenen :
- . Mr. D. Deraymaeker *loco* Mr. F. Coel, advocaten bij de balie te Mechelen, voor M. Hendrickx;
- . Mr. D. D'Hooghe en Mr. I. Vos, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers L. Lavrysen en P. Martens verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

A.1. M. Hendrickx, achtereenvolgens lid van de Volksunie en van de Nieuw-Vlaamse Alliantie, voelt zich gediscrimineerd omdat hij slechts kan deelnemen aan de vergaderingen van de gemeenteraad na de aflegging van een eed die ingaat tegen zijn overtuiging en zijn politiek denken en handelen, terwijl aan verkozenen van andere gezindheden geen eed wordt opgelegd die met hun overtuiging in tegenspraak is. Zo moeten SP.A.-verkozenen geen trouw zweren aan de ongebreidelde gevolgen van een op kapitalistische leest geschoeide economie, moeten de CD&V-verkozenen niet beloven dat zij geen geloof hechten aan christelijke beginselen, moeten de AGALEV-verkozenen niet hun geloof uitspreken in het vaak om commerciële redenen opgedrongen consumptiepatroon van het Westen en moeten Vlaams Blok-verkozenen niet hun trouw aan de multiculturele maatschappij belijden. Republikeinen daarentegen die hun politieke visie in de gemeenteraad openbaar willen maken, moeten eerst een tegen hun visie en politieke standpunten ingaande eed van trouw zweren aan een instelling die zij op politiek vlak menen te moeten bestrijden.

A.2. Daarnaast wijst M. Hendrickx erop dat een soortgelijke eed van trouw niet wordt opgelegd aan federale parlementsleden, noch aan volksvertegenwoordigers in de deelstaatarlamenten. Hij meent dat zijn politieke rechten en vrijheden zijn geschonden door de verplichting om de betwiste eed af te leggen. Men mag geen voorbehoud formuleren en bij het niet afleggen van de eed wordt men geacht ontslag te hebben genomen, terwijl naar zijn oordeel niets rechtvaardigt dat trouw moet worden gezworen aan de Koning alvorens de taak en functie van gemeenteraadslid kan worden opgenomen.

A.3. Volgens de Ministerraad vloeit het verschil in eedformule voor de parlementsleden en voor de overige gezagsdragers voort uit het feit dat de positie van de parlementsleden als wetgever hen ertoe in staat stelt

wetten uit te vaardigen, te wijzigen of op te heffen en zelfs de fundamentele instellingen van het land te wijzigen.

A.4. De Ministerraad wijst erop dat de wet van 1 juli 1860 een uniformisering van de eedformule beoogde en aan de gemeente- en provincieraadsleden de algemene eedformule oplegde die reeds gold voor alle burgers belast met een openbaar ministerie of een openbare dienst van welke soort ook, zoals die reeds was opgelegd door een decreet van 20 juli 1831.

A.5. De Ministerraad verwijst naar de adviezen van de Raad van State naar luid waarvan de eed van getrouwheid aan de Koning, gelet op onze staatsstructuur, niet is op te vatten als een erkenning van afhankelijkheid of onderdanigheid, doch enkel als belofte van loyaliteit tegenover een politieke gemeenschap waarvan de Koning de personificatie is. Hij is derhalve volgens de Raad van State niet onverenigbaar met een door en binnen de Belgische staatsstructuur verleende autonomie.

A.6. De Ministerraad is van oordeel dat er geen sprake is van een verschil in behandeling. De gemeentelijke mandatarissen dienen immers allen dezelfde eed af te leggen. Derhalve zou een gelijke behandeling van ongelijke situaties in het geding zijn, namelijk het feit dat gemeentelijke mandatarissen ongeacht hun opinie dezelfde eed moeten afleggen.

Het feit dat men al dan niet het republicanisme aanhangt is volgens de Ministerraad evenwel niet relevant ten aanzien van de opgelegde eedformule. Die strekt immers niet tot weergave van een bepaalde politieke opinie, maar geldt als een verklaring van trouw aan het rechtsbestel waarin degene die de eed aflegt een bepaalde publiekrechtelijke functie gaat vervullen. De eedaflegging belet de mandatarissen niet om in de uitoefening van hun politiek mandaat hun politieke ideeën, idealen en maatschappelijke inzichten naar voren te brengen.

A.7. De Ministerraad meent dat de gelijke behandeling hoe dan ook objectief en redelijk is verantwoord. De doelstelling dat een toekomstig mandataris, vooraleer hij een publiekrechtelijke functie gaat vervullen, een verklaring van trouw uitspreekt aan het rechtsbestel waarin hij de eed aflegt, zou een redelijke verantwoording bieden voor de gelijke behandeling. België is nu eenmaal een rechtsstaat en een monarchie. Die basisbeginselen vloeien rechtstreeks voort uit de Grondwet. Bovendien zou ook het bovenvermelde streven van de wetgever naar een uniforme eedformule een redelijke verantwoording bieden voor de gelijke behandeling.

Het zou ten slotte niet aan het Arbitragehof toekomen om te oordelen dat de doelstellingen van de eedaflegging ook op een andere wijze of met een andere formulering zouden worden bereikt.

- B -

B.1. Artikel 80 van de Nieuwe Gemeentewet bepaalt :

« De gemeenteraadsleden, de vertrouwenspersonen bedoeld in artikel 12bis, de burgemeesters en de schepenen leggen, alvorens hun ambt te aanvaarden, de volgende eed af :

‘ Ik zweer getrouwheid aan de Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van het Belgische volk. ’

De gemeenteraadsleden en de schepenen leggen in openbare vergadering deze eed af in handen van de burgemeester of van degene die hem vervangt.

De burgemeesters leggen de eed af in handen van de provinciegouverneur of van zijn gemachtigde. »

B.2.1. De verwijzende rechter vraagt het Hof of die bepaling artikel 10 van de Grondwet schendt doordat zij gemeentelijke mandatarissen die het republicanisme huldigen, verplicht een eed van trouw aan de Koning af te leggen.

De prejudiciële vraag heeft dus enkel betrekking op de eed van getrouwheid aan de Koning en niet op de eed van gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van het Belgische volk.

B.2.2. Volgens de Ministerraad stelt de bepaling geen verschil in behandeling in. Alle gemeentelijke mandatarissen dienen immers dezelfde eed af te leggen. Derhalve zou een gelijke behandeling van ongelijke situaties in het geding zijn, doordat gemeentelijke mandatarissen met een verschillende overtuiging dezelfde eed moeten afleggen.

B.2.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is. Dezelfde regels verzetten er zich overigens tegen dat categorieën van personen, die zich ten aanzien van de aangevochten maatregel in wezenlijk verschillende situaties bevinden, op identieke wijze worden behandeld, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording bestaat.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.2.4. Naar luid van artikel 80 van de Nieuwe Gemeentewet dient de eedaflegging de aanvaarding van het ambt vooraf te gaan. Naar luid van artikel 81 van dezelfde wet worden de mandatarissen die na twee oproepingen tot het afleggen van de eed zich zonder wettige reden daarvan onthouden, geacht ontslag te hebben genomen.

B.2.5. De in het geding zijnde bepaling zou aldus tot gevolg hebben dat gemeentelijke mandatarissen die een republikeinse staatsvorm voorstaan, benadeeld worden ten aanzien van de anderen in zoverre zij, indien zij hun mandaat niet willen verliezen, een eed moeten afleggen die de indruk kan wekken tegen hun overtuiging in te gaan.

Het Hof dient te onderzoeken of voor die gelijke behandeling een objectieve en redelijke verantwoording bestaat.

B.3.1. De eedaflegging strekt ertoe de gemeentelijke mandataris in openbare vergadering op plechtige wijze te horen verklaren dat hij de rechtsregels zal eerbiedigen van het staatsbestel waarin hij een publiekrechtelijke functie gaat vervullen. In die zin belangt de eed evenzeer hen aan die hem ontvangen als hen die hem afleggen.

B.3.2. Het Belgische staatsbestel is opgevat als een rechtsstaat. Eén van de kenmerken van een rechtsstaat bestaat erin dat de bestuurders aan de rechtsregels onderworpen zijn.

De eed van gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van het Belgische volk moet in die zin worden beschouwd als een plechtige verklaring van onderwerping aan de rechtsregels van de Belgische rechtsorde. Aan de hand van die regels kan een voorkeur voor een bestel worden uitgedrukt, maar kan het vigerende bestel niet worden miskend. De woorden « getrouwheid aan de Koning » moeten evenwel worden opgevat als een erkenning van de monarchie als instelling die zelf een gevolg van de Grondwet is. Die woorden hebben geen andere draagwijdte dan een belofte van loyaliteit ten aanzien van het grondwettelijk systeem waarvoor een democratisch bestel heeft geopteerd.

B.4. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 80 van de Nieuwe Gemeentewet schendt artikel 10 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en in het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 15 oktober 2002.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

A. Arts